

Critics Point

2018

Περικλῆς Κουῦκος (γ. 1960), τὸ 2018:
νέα ἀνθοφορία, πολλαπλᾶ ἐπίκαιρα.

Πέντε ἔργα (τρία νέα) ἀπὸ τὸ κοινὸ πνευστῶν
Αἴολος καὶ τὸν πιανίστα Δημήτρη Κουῦκο: Ἄνοιξη!

7/2018.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΚΑΙΤΟΙ ΣΠΑΝΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΕΙ τὸ προσκήνιο, τὸν ΠΕΡΙΚΛΗ ΚΟΥΚΟ (γ. 1960), νεότερό μου κατὰ 25ετία, ἐκτιμοῦσα βαθύτατα, ὄχι μόνον ὡς μουσικὸ ἀπέχοντα πόρρω ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχει ἀρθρώσει τὴν τελευταία του λέξη, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπο εὐφυέστατο, ὀξυδερκέστατο καὶ ἀνοιχτό-ψυχο. Στὰ πρῶτα του βήματα κάναμε ἀρκετὰ παρέα καὶ, κάποιον βράδυ, στὴν Κηφισιά, στοῦ Βάρσου θαρρῶ, τοῦ εἶπα, ἔχοντας στὸ νοῦ ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐμένα ὀλοζωῆς σχεδὸν ἀπέτρεπαν παράγοντες ἐξωγενεῖς:

—Περικλῆ, φρόντισε, ὅσο εἶσαι νέος, νὰ ὀργανώσεις τὴν ἐπαγγελματική σου ρουτίνα. Ἡ ἀκαριαία του ἀπάντηση καὶ μὲ καθήλωσεν ἐκείνη τὴ στιγμή, ἀλλὰ καὶ μὲ σφράγισεν ἀνεξίτηλα;

—Γιῶργο, καταλαβαίνεις τί πολιτικὴ σκέψη ἔκαμες τώρα μόλις; Ἀκόμη σήμερα συνδέω αὐτὴ τὴν αὐθόρμητη (πέστε την καὶ καφενειακή!) σκέψη μου μὲ τὴν Ρόζα Λούξεμπουργκ, πού ἀπ' ὅσο ξέρω, θεωροῦσε κύριο γνώρισμα τοῦ καπιταλισμοῦ, τὴ δημιουργία ἀνασφάλειας. Θεωρώντας τον κατ' ἐξοχὴν «ἀκριβοθώρητο», ὡς συνθέτη πιστεύω ὅτι ἀξίζει ἀπολύτως

μιὰ σύντομη σκιαγραφία, παραλείποντας λαμπρές σπουδές, ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικό.

Ὡς ἐπὶ κεφαλῆς πολιτιστικῶν θεσμῶν, μὲ βραχύβιες θητεῖες, καὶ μόνες τους ἀποτρέπουσες τὴν ὀλοκλήρωση ὀραματισμῶν, ἄφησε θετικές ἐντυπώσεις: ὡς διευθυντῆς τῆς ΕΛΣ (1997-1999) αὔξησε τὸν ἀριθμὸ ἐτήσιων παραγωγῶν, παρουσίασε τὶς ἐλληνικὲς ὄπερες *Οἱ δραπέτες τῆς σκακιέρας* τοῦ Γιώργου Κουρουποῦ καὶ *Ἡ μάσκα τοῦ κόκκινου* τοῦ Δημήτρη Μαραγκόπουλου, καὶ ἔκαμε τὴν πρώτη διεθνή συμπαραγωγή μὲ Ὅπερα τοῦ ἐξωτερικοῦ (Δημοτικὸ Θέατρο τῆς ἰταλικῆς πόλεως Γέζι). Ὡς πρόεδρος τοῦ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν (2001-2003) κάλεσε τὴν Ὅπερα τοῦ Μπρόν (Τσεχία), νὰ πρωτοπαρουσιάσει στὴν Ἑλλάδα ὄπερες τοῦ Λεὸς Γιάννατσεκ: *Ἡ πονηρὴ ἀλεπουδίτσα* [Příhody lišky Bystroušky] καὶ ἡ *Υπόθεση Μακροπούλου* [Věc Makropulos].

Ὡς συνθέτης διακρίθηκε κυρίως σὲ σκηνικὰ ἔργα:: φυσικά, στὸν τόπο ὅπου κατακυρωμένοι συνθέτες, «περιμένουν» συνήθως πάνω ἀπὸ ἕναν αἰῶνα μετὰ τὴν ἐκδημία τους, γιὰ νὰ πρωτανεβαστοῦν ἔργα τους στὰ ἔργα τοῦ Κούκου, δὲ δόθηκε ποτὲ ἡ εὐκαιρία δεύτερης διδασκαλίας ... Ἀπὸ τὴν ΕΛΣ (καὶ ὄχι ἐπὶ διευθυνσεῶς του) γνωρίσαμε τὶς ὄπερές του: *Ὁ* (ἱστορικός) *Κοιρὸν καὶ οἱ κόπιες του* (1989-1990, μονόπρακτο, κείμεν. Ἀλέκας Μουρίκη), πρῶτο ἐλληνικὸ λυρικό ἔργο μετὰ δεκαετίες, τὸ κατὰ Σαίξπηρ *Ὀνειρο καλοκαιρινῆς νύχτας* (1996-1997), *Τὰ χειρόγραφα τοῦ Μανουέλ Σαλίνας* (1999-2000, πάνω στὴν ὁμώνυμη ἀριτουρηματικὴ νουβέλλα τοῦ Τάσου Ρούσσου), ἀπὸ τὸ Μέγαρο *Ὁ Μερλίνος ὁ μάγος καὶ τὸ νησί τῶν ποιητῶν* (2003) κ.λπ. Σὲ μία ἀπὸ τὶς κάμποσες ἱστοσελίδες (σὲ pdf μάλιστα) του διαβάζουμε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀοριστολογίες ἐκεῖνες πού...δαμονίζουν ἕνα μουσικολόγο: *Ἐχει γράψει πέντε ὄπερες (ποῖα εἶναι ἡ πέμπτη;) δύο σκηνικὲς καντάτες (ποιές;) ἔργα γιὰ ὀρχήστρα, μουσικὴ δωματίου, φωνὴ ἢ σόλο ὄργανα καθὼς καὶ σκηνικὴ μουσικὴ. Πρὸς ἅπαντες τοὺς συνθέτες: Κύριοι, δὲ μᾶς λένε τίποτε γιὰ σᾶς οἱ ὀρχήστρες πού σᾶς ἔπαιξαν καὶ οἱ πόλεις τους, πολὺ περισσότερα μᾶς λέει μιὰ λεπτομερὴς ἐργογραφία. Οὐφ πιά!*

Μιὰ ἔκτη αἴσθηση, ὑπερευαίσθητοποιημένη ἀπὸ μισὸν αἰῶνα κριτικῆς δραστηριοποιήσεως ἐπέτασσε νὰ μὴ χάσουμε τὴ συναυλία μὲ ἔργα Κούκου. τοῦ κουϊντέτου ξυλίνων πνευστῶν «*Αἶολος*» (Βαγγέλης Σταθουλόπουλος-φλάουτο, Γιάννης Τσελίκας-ὄμποε, Ἄγγελος Πολίτης-κλαρινέτο, Γιώργος Φαρούγγιας-φαγκότο καὶ Σπύρος Κάκος-κόρνο), διεθνοῦς ἐμβελείας σύνολο ὑπέροχων πασίγνωστων μουσικῶν,

πού καιίτοι ιδρύθηκε τὸ 2009, ἀπολαμβάνουμε, ἴσως γιὰ πρώτη φορά, ὅπως καὶ τὸν πιανίστα **Δημήτρη Κούκο**, ἰδεώδους τεχνικῆς καθαρότητος καὶ μουσικὸ μέχρι μυελοῦ ὀστέων—μᾶλλον ἀπὸ **DNA!** Πρόγραμμα πέντε ἔργων, ἐξ' ὧν τὰ τρία, κυριολεκτικῶς τῆς ὥρας, τοῦ 2017, ἓνα τελείως ἄγνωστό μας τοῦ 1986 καὶ μιὰ σουίτα ἀπὸ τὸ ὄνειρο *Καλοκαιρινῆς Νύχτας*, χρονολογούμενο πρὶν (1994) ἀπὸ τὴ διαδίκτυακῶς ἀναφερόμενη παρουσίαση τοῦ ἔργου, 1996-97!

Γενικὲς παρατηρήσεις: μιὰ σπάνια εὐαισθησία τοῦ συνθέτου στὴν δυσκολότατη διαφοροποίηση καὶ ἀξιοποίηση τῶν ἠχοχρωμάτων ἑνὸς θαυμάσιου, εἶναι ἡ ἀλήθεια, συγκροτήματος, πού ἐκ φύσεως, ὡς **σύνολο**, εὐκόλα μπορεῖ νὰ ἐνδόσει σὲ πυκνότητα καὶ βάρος τίμπρων καὶ μιὰ ὑπέροχα σοφὴ λιτότητα πιανιστικῆς γραφῆς—τὸ ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς πολυφθογγούς ὀρυμαγδούς πιανιστῶν-συνθετῶν. Καὶ οἱ 6 μᾶς ἀπογείωσαν σὲ ἓνα ἦθος ἐσωτερικοῦ τραγουδιοῦ, ξεχασμένου ἐδῶ καὶ δεκατίες, μὲ ἐλάχιστους καὶ ἀλαργινούς ἀπόηχους τζάζ καὶ ρούμπας, γιὰ τὸ συνθέτη, τολμοῦμε νὰ εἰκάσουμε, ἔντονες νοσταλγίες παιδικῶν χρόνων. Γέμισαν τὰ φυλλοκάρδια μας μουσική! Στὸ διάλογο οἱ γερμανογαλλικὲς «πρω(κ)-τοπορεῖες» καὶ οἱ μινιμαλιστικὲς μ... Εὐτυχῶς τὶς σαρώνουν πιά συνθέτες ὅπως οἱ Κάϊγια Σααριάχο (**Kaija Saariaho**, γ. 1952), Τζαίηκ Χέγκι (**Jake Heggie**, γ. 1961), πού ἡ κατὰ Μέλβιλ δίπρακτη ὄπερά του *Μόμπυ Ντίκ* (2010), μᾶς μάγεψε στὶς 7.2.2018, ἀπὸ τὴν τηλεορία τῆς Βουλῆς καὶ ὁ Τομὰς Ἄντὲς (**Thomas Adès**, γ. 1971) τῆς σαιξπηρικῆς *Τριχυμίας* (2004). Ὁ Κούκος δὲν εἶναι πιά μόνος, τὸ πρωτοποριακὸ τσουνάμι κοπάζει! Περνοῦμε στὰ ἔργα του:

1. *Hommage* (sic: γιατί ὄχι Ἐγκώμιο;) στὸ Γιώργο Σεφέρη, γιὰ κουϊντέτο ξυλίνων (2017), 4 μέρη: **i. Μέσα** στὶς θαλασσινὲς σπηλιές - **Allegro molto**. Ἀδρὸ ρυθμικά, κυριαρχοῦν εὐγλωττες ταυτοφωνίες. **ii. Ἀνάμεσα** σὲ δύο πικρὲς στιγμὲς - **Quasi una marcia funebre**. Ἀργό, μελαγχολικό, εὐρηματικὰ μελωδικό (μελωδία κόρνου), ἀντιστίξεις ἠχοχρωμάτων συνήθως ἀνὰ ζεύγη(;). Ὠραιότατο. **iii. Ἦτανε** μιὰ κοπέλλα-**Allegretto pomposo**. Ρυθμικό (μέτρο 4/4;), μὲ ἀντιθέσεις, θελκτικότατο. **iv. Πάψε** πιά. **Andante-Allegro molto**. Ἀργή, ἀντιστικτικὴ ἀρχή, ἓνα ὠραῖο σόλο κόρνου, κατόπιν γοργοὶ ρυθμοί.

2. *Movements of Darkness* [Κινήσεις Ἐρέβους], τρία κομμάτια γιὰ φλάουτο σόλο, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸ *Δεύτερο Κουαρτέτο* τοῦ **Thomas Stearns Eliot** (1888-1965). Τὰ δύο πρῶτα γιὰ φλάουτο σὲ ντο, τὸ τρί-

το για φλάουτο άλλο. **i.** εϋγενική στο μεγάλο της εϋρος, μελαγχολική άτονική μελωδία, σε μέτριο τέμπο. **ii.** Ζωηρότερο, με **fff** πολύ ψηλά, σε γραφή ύπεροχα φλαουτίστικη, με κάποιους τονικούς ύπαινιγμούς. **iii.** άργό, ζοφερό **cantabile**, τώρα με σαφέστερα τονικά κέντρα. Το έργο, άνεδειξε το Βαγγ. Σταθουλόπουλο σε άριστο φλαουτίστα μας: πλούσιος, φωτεινός ήχος, καθαρότατο σχεδίασμα μελωδικής γραμμής, άνεση άδιατάρακτη στα δυσκολότερα τεχνικώς περάσματα.

3. Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, για κουϊντέτο ξυλίνων (1994), 7 μέρη **i.** Είσαγωγή: **Allegro cantabile-poco più mosso e marcato-Tempo I.** Γοργό ρυθμικά, άτμοσφαιρικότατο, πρωταγωνιστούν πιάνο, φλάουτο και κλαρινέτο. **ii:** Εωτικά-Πούκ. **Adagio misterioso-Vivace.** Άργό σόλο φλάουτο, μετά κλαρινέτο: άραχνοϋφαντο. **iii:** Η σύγκρουση. **Allegro molto.** Εϋστοχες άντιθέσεις τέμπι. Γοργό στις χαμηλές πιανιστικές περιοχές, διανθίζεται με θαυμάσιες παροδικές «λάμψεις» τίμπρων **iv:** Ο έξαγνισμός. **Andante con grande espressione.** Άρπίσματα πιάνου, ώραιες μετατροπίες, άλαργινός άπόηχος Χατζιδάκι. Άν ό μακαρίτης είχε σπουδάσει συστηματικά... **v:** Τραγουδι του γαιδάρου. **Allegretto ironico.** Ρυθμικό, θυμίζει και το «έργο μες στο έργο» Πύραμος και Θίσβη. **vi:** Εόρκια-Νανούρισμα. **Allegro molto-Adagio.** Ταχύτατα **glissandi** φλάουτου, διαδέχεται άργή μελωδία, μοιρασμένη σε φλάουτο και κλαρινέτο. Μορφή Α-Β-Α-Γ και; **vii:** Περιπλανώμενος θνητός. **Presto.** Το φινάλε, ολοκλήρωσε συναρπαστική χειρονομία. Όλο το έργο μās συνάρπασε πολύ περισσότερο, άπ' όσο θυμόμαστε, άπό το πρωτότυπο, αναδείχνοντας και το Δημήτρη Κούκο σε ιδεώδη πιανίστα μουσικής δωματίου.

4. Τραγουδία χωρίς λόγια, τρίο για όμποε, φαγκότο και πιάνο (2017), 3 μέρη: **i.** Φεγγαράκι: **Allegro moderato** **ii:** Σάν την ψυχή μου ή θάλασσα. **Allegretto.** **iii:** Μες στοϋ ύπνου τά όνειρα: **Allegretto-tempo rubato.** Άτμοσφαιρικότατο—λ.χ. ό εϋστοχος «άντίλαλος» του φαγκότου (Γιώργος Φαρούγγιας) σε ένα θέμα με τρίφθογγη «κεφαλή» (όμποε, Γιάννης Τσελίκας), έντυπωσιακά άρπίσματα πιάνου σε ένα είδος **ostinato**—, καταλήγει σε άργή χειρονομία ασύμμετρων ρυθμών του πιάνου **rubato.** Ξελογιαστικό!

5. *Suite in Blue* [μτφρ. Σουίτα Κυανόχρωμη και όχι Γαλάζια ραφωδία, όπως αποδόθηκε το έργο του Γκέρσουϊν: άλλο μπλέ, άλλο

γαλάζιο] για πιάνο και κουϊντέτο πνευστών. **i. Είσαγωγή: Larghetto-Allegro risoluto.** Ντοῦο φαγκότου και πιάνου, κατόπιν σόλο φλάουτου· ἐναλλαγές τέμπι και ρυθμῶν πού καθηλώνουν. **ii:** Ἀναγεννιέμαι με τό φῶς. **Tempo di tango.** Βαθειές συγχορδίες (μᾶλλον πιάνου), καταλήγουν σέ ταγκό ἐμβατηριακῆς ζωντανίας, πάνω σέ σκόρπιους ἠχοχρωματικούς ἰριδισμούς. Νοσταλγικότητα **jazz-like!** **iii:** Τὸ σαξόφωνο. Πάνω σέ ὑπόστρωμα πιάνου, τὸ ὄργανο τοῦ τίτλου «ὑποδύονται» ἐναλλάξ σόλι φλάουτου και κλαρινέτου· ἀλλαγές τέμπι και ρυθμῶν. Τὸ κουϊντέτο ξυλίνων μιλεῖ εὐγλωττα μιὰ δική του γλῶσσα. **Allegro molto.** **iv:** Τὸ ἐπικίνδυνο φροῦτο. **Adagio.** Ἀρχίζει με ἐλκυστικὸ σόλο πιάνου, κορυφώνεται με ὄλο τὸ κουϊντέτο και καταλήγει σέ ἀπόκοσμο σόλο φαγκότου. **v:** Τὸ μυρμηγκι. **Andantino -Allegro giocoso.** Τὸ κόρνο (Σπύρος Κάκος), σέ μιὰ διατονικὰ ἀπλῆ μελωδία, τῆ διαδέχεται ἀσύμμετρος ρυθμός· ἐπανάληψη τῆς ἀρχῆς, τριμερῆς μορφή Α-Β-Α; **vi:** Ἀσπρόμαυρες ταινίες. **Andante con espressione-Moderato ritmico.** ὑποβλητικὰ ἀργὸ και χορευτικὸ. Τὸ μόνο μέρος, πού ἴσως ἐπιδέχεται κάποια συντόμευση— παρατήρηση ἄνευ σημασίας. **vii:** Κοιτάζω. **Adagio.** Τὸ πιάνο σόλο, ψηλά, θυμίζει καμπάνες, σέ ὕψη **Glockenspiel.** **viii:** Οἱ ἐραστές τῶν караβιῶν. **Presto.** Προφανῶς δὲν ὑπάρχει διακοπὴ μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων μερῶν. Ὑποπτευθήκαμε τὸ πέρασμα στὸ φινάλε ἀπὸ ἓνα γρήγορο πέρασμα φλάουτου-κλαρινέτου, πού κατέληξε σέ ἓνα συναρπαστικὸ **tutti**, σέ ρυθμικὰ και φθογικὰ διαυγέστατο ὄχι **presto** ἀλλὰ **prestissimo!** Πραγματικὰ λυτρωτικὴ βραδυά: θυμηθήκαμε ἐκεῖνο τὸ **Neue Kraft fühlend** [νιώθοντας καινούργια δύναμη], στὸ γ' μέρος ἀπὸ τὸ 15ο Κουαρτέτο ἐγγόρδων, λα ἐλ., ἔργο 132, τοῦ Μπετόβεν! **Welcome back,** φίλτατε Περικλῆ! (Αἴθουσα Δημήτρης Μητρόπουλος, 1.2.2018).

Λέξεις: 1317.
